

CAPUT III.

AN INTELLECTUS NOSTER IN REBUS MATERIALIBUS
COGNOSCAT SINGULARIA, AN UNIVERSALIA TAN-
TUM.

1. *Pro totius capitinis doctrina consulendus auctor, disp. 6, Metaphysicæ, sect. 6.* — *Quod singularia non cognoscat, suadetur primo.* — *Secundo.* — *Tertio.* — *Quarto.* — Postquam expositum est, quid sit objectum commune intellectus, et quomodo intellectui unitur, oportet in particulari exponere, qua ratione intellectus percipiat, que sub tali objecto continentur: hæc autem sunt materialia et immaterialia, ac medium inter illa, quod est anima nostra, et quæ ei insunt, de quibus sigillatim est dicendum: ergo circa res materiales proposita quæstio difficultatem habet, quoniam Aristoteles 2, de Anima, cap. 5, constituit differentiam inter intellectum et sensum, quod sensus sit singularium, intellectus universalium. Eamdem distributionem refert 1, Posteriorum, cap. 20, 5 Metaphysicæ, cap. 9, ex qua colligi videtur, sicut sensus est singularium, et non universalium, ita e converso quod intellectus sit universalium, non singularium, quod sic exponit, sequiturque Alexander Aphrodisius, libro de Intellect. agent., ac ratione arguitur. Nam intellectus noster non habet propriam speciem rei singularis: ergo non potest singulare cognoscere, siquidem intellectus non nisi per species cognoscit. Antecedens probatur, cum enim intellectus sit spiritualis, abstrahit ab hic et nunc, seu a loco et tempore: ergo et species illius in modo repræsentandi abstrahit a conditionibus individuantibus: quare, etc. Confirmatur, quoniam species repræsentans singulare materiale spiritualis esse posse non videtur: nam representatum materiale est: modus etiam repræsentandi, cum sit contractus, est similiter materialis: non ergo habet species, unde evadat spiritualis. Tertio arguitur. Si intellectus cognosceret directe singularia, prius illa conciperet, quam universalia: consequens est contra omnes philosophos, etiam Aristotelem dicentem 1, Physic., cap. 1, universaliora esse nobis notiora: ergo, etc. Quarto. Ad hoc ponitur intellectus agens, ut abstrahat species repræsentantes universalia a phantasmatisbus representantibus singularia: non ergo hæc, sed illa tantummodo novit.

2. *Opinio D. Thomæ et aliorum.* — In hac

quæstione convenienti auctores singulare aliquo modo cognosci ab intellectu nostro, quoniam id evidentissima constat experientia, ut statim probabimus: attamen difficultas est et dissensio circa modum, quo singulare ab intellectu cognoscitur. S. Thomas ergo ad loca citata opinatur, singularia non cognosci directe, sed reflexe tantum, id est, non cognosci per propriam speciem, sed per speciem rei universalis, facta quadam conversione ad phantasmatum. Idem habet quodlib. 12, quæst. 8, et in quæst. de Anima, art. 20. Idem omnes Thomistæ, lib. 2, de Anima, Ægidius, lib. 3, textu 10, Ferrarius, 1, contra, cap. 65. Sit tamen. 3. *Prima assertio affirmans multipliciter ostenditur.* — Prima conclusio. Intellectus cognoscit singulare formando proprium et distinctum conceptum illius. Ita sentiunt Scotus, in 4, distinct. 45, quæst. 3, Richardus, in 2, dist. 24, quæst. 4, circa tertium principale, Ariminus, in 1, dist. 3, q. 1, art. 1, concl. 3, Durandus 2, dist. 3, quæst. 7, Argentina, in 4, dist. 10, art. 3, quæst. 1, Jandunus 3, de Anima, quæst. 11, Apollinaris, ibid., quæst. 12, Palatinus, ibidem, capit. 4, 5, Ferrarius, quæst. 13, Burlæus 1, Physicorum, et alii. Probatur. Quoniam intellectus format propositionem ex singulari, et universaliter termino: ergo concipit utrumque extremum proprio conceptu. Quod vero quidam volunt in tali aliqua propositione, verbi gratia, *Petrus est homo*, subjectum esse in cogitativa, et prædicatum in intellectu, omnino est alienum a ratione, nam ubi, quæso, erit copula? aut quomodo una ipsa potentia poterit comparare prædicatum subjecto, nisi utrumque cognoscat. Præterea intellectus distinguit hominem a Petro: ergo utriusque habet distinctam cognitionem: ut enim docet Aristoteles 3, de Anima, cap. 2, textu 145 et 146, nulla potentia discernere valet inter duo, nisi utrumque norit et est satis evidens, qui enim discernet inter incognita? Item prudentia versatur circa singularia, hoc scilicet, aut illud esse prosequendum, vitandum, etc. Sed prudentia est intellectualis virtus: ergo, etc. Rursum fides divina sape singularium est, ut beatissimam Virginem matrem esse Dei, Christum passum esse, et tamen fides est virtus intellectus: ergo, etc. Similiter charitas ad singularia materialia tendit, et est in voluntate, que intellectum sequitur: concipit ergo intellectus proprio actu hæc singularia. Ratio a priori sumitur ex universalitate potentiae, est enim superior et potens omnia, quæ inferiores sensus, imo dirigens illos et er-

CAP. III. AN INTELLECTUS NOSTER INTELLIGAT UNIVERSALIA, ETC.

rores illorum corrigit: multo ergo melius singularia novit, quam sensus.

4. *Contrarium tamen hujus conclusionis tenet Philoponus et Alexander 3, de Anima, c. 8, Themistius, c. 20, Averroes, comment. 9, Mirandulanus, lib. 23, de Eversione singularis certaminis, a sect. 4, Aureolus, in 1, dist. 35, quæst. 4, art. 1, Capreolus ibid., quæst. 2, Cajetanus, 1 part., quæst. 68, art. 1, Ægidius, quodlibet. 1, q. 9 et alii. Aliunt ergo, maxime Cajetanus intellectum non formare proprium conceptum rei singularis, sed illam tantum confuse cognoscere ad hunc modum. Concipit intellectus prius hominem, verbi gratia, intelligensque illum non posse abstracte subsistere, arguit esse contractum in singulari aliquo; cognoscit ergo indefinite esse aliquod singulare humanæ naturæ, modo alio singulari distinctius concepto. Sed falsi sunt in hac opinione ii auctores, neque ratio adducitur apprensiva, nec supra factæ rationes dissolvuntur. Nam vere ad tam evidentes discursus, quales sunt illi, quos circa singularia habemus, non sufficit illa arguitiva et confusa cognitio.*

5. *Secunda assertio dupli via ostenditur.* — *Prima via multipliciter suadetur.* — *Lib. 2, de Angelic., cap. 6 et 13.* — Secunda conclusio. Intellectus noster cognoscit singulare materiale per propriam ipsius speciem. Hanc negant nonnulli ex citatis pro prima conclusione auctoris, dupli tamen medio probare possimus. Primum est, quia nihil repugnat dari speciem spiritualem impressam repræsentativam singularis rei materialis, ut sic: ergo talis species produci valet ab intellectu agente: ergo a possibili jam cognoscetur singulare per propriam speciem. Antecedens suadetur primo: nam potest dari species expressa, seu proprius conceptus rei singularis, ut probatum est: ergo et species impressa, ac propria juxta dicta supra, lib. 3, cap. 5, circa quintam difficultatem. Probatur secundo idem antecedens: nam in Angelis, ut in proprio loco tradimus, dantur species spirituales, et singulares repræsentantes propria singularia materia, ut sic: ergo non repugnat materiale singulare repræsentari per speciem spiritualem. Tertio res universales materiales repræsentantur per speciem spiritualem: ergo et singulares poterunt repræsentari. Nam si semel per spiritualem qualitatem potest repræsentari res materialis, nihil interest, singularis ne sit, an universalis. Dices: hoc interesse, quod in communi repræsentatur spirituali modo, in particulari autem modo materiali. Sed contra: quia imprimis res

materialis, atque individua potest etiam repræsentari spirituali modo ex parte speciei repræsentantis, ut patet in Angelis. Deinde probatur primo consequentia, quia si repugnat fieri talem speciem in nostro intellectu passivo, vel repugnaret propter illius incapacitatem: vel quia licet capax sit recipere, intellectus tamen agens non potest illam producere. Non primum, intellectui enim, ut intellectus est, non repugnat habere speciem propriam rei singularis, ut patet in angelico: ergo nec repugnat humano: non enim est major ratio, quin potius humanus videtur aptior, quia magis accedit ad materialitatem. Secundum etiam dici non potest. Nam virtus activa intellectus agentis debet esse adæquata capacitatib[us] intellectus possibilis: ergo si non repugnat ex parte intellectus possibilis, non repugnat ex parte agentis, seu minus assignetur ratio aliqua ejusmodi repugnantiae intellectus agentis, cur etiam possit efficere species universalium, non vero singularium, quandoquidem possibles admittuntur. Confirmatur hæc ratio. Nam in anima separata manet cognitio rerum singularium, et actionum particularium, quas gessit in vita, ut patet ex colloquio divitis cum Abraham, quod refertur Luce 15, tractabiturque infra lib. 6, cap. 7, agendo de anima separata: manent ergo species in ea anima rerum singularium, non enim dicendum videtur a Deo denu[m] infundi: tum quia superfluum id videatur, neque etiam ratio ulla daretur, cur infunderentur horum potius, quam aliorum singularium species: tum quia si tune primo infundantur, non id sane contingat propter capacitatem solummodo obedientialem intellectus, alias animæ separatae supernaturaliter cognoscent singularia materialia, quod est absurdum: infunduntur ergo ob naturalem capacitatem; ergo animus noster de se est capax specierum rerum singularium: ergo illa aptitudo et potentia virtute intellectus agentis in hac vita actuari, explerique potest. Atque hæc de primo medio.

6. *Secunda via probandi assertionem.* — Secundum medium ad ostendendam conclusionem ita habet. Si intellectus noster careat specie rei singularis, non poterit formare proprium, et distinctum ejus conceptum: hinc enim Cajetanus supra citatus potissimum negavit intellectui nostro conceptionem propriam rei singularis, quod scilicet careat propria illius specie: ergo a contrario, si habet propriam, ut est probatum, necesse est propriam efformet conceptionem. Probatur consequen-

tia, quia non valet intellectus de re cogitare amplius in actu secundo, quam datum ei sit in actu primo, seu per speciem : ergo sit non habet propriam speciem de re singulari, neque propriam formabit conceptionem. Tandem confirmatur magis consequentia haec excludendo modos, quibus dici solet singulare cognosci ab intellectu reflexe. Unde fit.

7. *Tertia assertio unde probatur. — Modus D. Thomæ excluditur.* — Tertia conclusio. Intellectus noster cognoscit directe singularia materialia absque reflexione. Probatur ex præcedenti conclusione. Nam omne, quod cognoscitur per propriam speciem, per illam valet directe cognosci : ostendimus autem singularia, de quibus agimus per propriam cognoscendi speciem, ea igitur directe attinguntur ab humano intellectu. Deinde probatur, excludendo modos omnes cognoscendi tantum per reflexionem. Ac primum Cajetani jam refellimus. Secundus ex S. Thoma, 4 part., loco citato, et de Veritate, q. 2, art. 6, est singulare cognoscendi quatenus intellectus cognita prius natura universalis reflectitur ad phantasma ipsum, a quo rei universalis species fuerat abstracta, ac per illud rem singularem cognoscere. Rogo autem, qua ratione per conversionem hanc per phantasma singulare cognoscatur : et per quam speciem. Nam vel cognoscitur per phantasma, tanquam per objectum, seu medium cognitionis : vel tanquam per speciem. Tanquam per objectum cognosci, est impossibile primo, quia alioquin prius foret cognoscendum ab intellectu phantasma ipsum, quam singulare in eo representatum, quod est contra experientiam ; multi siquidem singularia norunt, ac de illis ratiocinantur, qui nihil noverunt de phantasmatis. Secundo, quia rationi dissonum est, ut intellectus in re materiali, et inferioris ordinis, tanquam in objecto quippiam cognoscatur. Esset enim magna quedam illius imperfectione, nullaque cogens ratio ad illam asserendam, imo in omnibus aliis etiam brutorum potentissimis cognoscitibus insolita. Tertio, quia phantasma ipsum est quid singulare, ac materiale : ergo si cognoscitur, ac in illo res singularis tanquam in objecto representatur, jam singulare ipsum materiale directe cognoscitur. Quarto si cognoscitur singulare in phantasmate, assignanda erit intelligibilis species, qua illud cognoscatur, non quidem species rei universalis, quia indifferens est, nec magis hoc, quam illud singulare representans. Jam vero cognosci singulare per phantasma tanquam per speciem, seu medium non cognitionis, dici

nullo modo potest. Quia res materialis et inferioris ordinis non potest concurrere in actum spiritualem. Tertium tamen modum assignat Soto, 4 lib. Phys., quest. 2, art. 2, dicens singulare cognosci ab intellectu per determinationem ad particulare phantasma, sed vel modus hic coincidit cum præcedenti, vel illud certe novum continet, quod phantasia operante circa tale aliquod singulare ita determinetur intellectus, ut per speciem universalem possit jam singulare attingere, quod tamen impossibile est : namque operatio phantasiæ impertinens est, atque insufficiens, si intellectus ipse intra se non habet sufficiens principium cognitionis, qualis non est rei universalis species, sed sola species rei singularis : ergo, etc. Alii tandem ponunt cognoscendi singulare cognita integra collectione accidentium illius. At tunc redit quæstio de accidentibus, an in universalis, an in singulari potius cognoscantur. Si primum, per illa profecto non deveniems in cognitionem hujus singularis. Si secundum : ergo accidentia singularia cognoscuntur directe per propriam speciem, quod est intentum.

8. *Arguitur contra omnes simul modos reflexionis. — Præterea contra prædictas reflexiones omnes in universum sunt argumenta.* Primum ab experientia : nam antequam sciat unusquisque reflecti descendendo a natura universalis ad singularia, novit ipsa singularia. Rusticus enim cognoscit Petrum, resque cæteras individuas, ac circa illas ratiocinatur immediate, cum prorsus ignoret naturas universales, quod etiam doctus quilibet valet in se experiri, si consideret modum, quo singularia noverat, antequam philosophiam perdisceret, aut etiam dialecticam. Secundum argumentum sit : quia si in intellectu esset tantum species universalis naturæ specificæ, vel genericæ, per quam cognosceret ipsum, sequeretur dari in intellectu unam tantum speciem representantem hominem in communi : namque una producta omnes aliae essent superflue : ergo species hominis semel tantum abstraheretur ex phantasmate singularis hominis primo cogniti : ergo occurribus sensi aliis hominibus, intellectus nullam de cætero speciem acquiret : ergo non posset illos distincte cognoscere, cum ibi nulla esset conversio ad phantasmata, siquidem intellectus nullam haberet speciem desumptam ab eorum phantasmatis. Tertium argumentum. Nulla ratio, aut experientia se offert ad denegandam intellectuidirectam cognitionem singu-

laris, quia aut negatur propter ipsius intellectus imperfectionem, aut propter perfectionem. Si hoc posterius dicatur, sane multo perfectiores sunt intellectus Angelorum, ac Dei, qui tamen singularia directe noscunt : si prius illud assetur, multo imperfectiores sunt sensus et tamen etiam illa percipiunt. Quod si occuratur, impotentiam provenire ex imperfectione alterius rationis, nimirum, quoniam intellectus noster in gradu et ordine intellectuum est imperfectissimus, ideoque valere quidem nature universales cognoscere, non tamen individua : hoc certe non recte dicetur : intellectus enim quantumvis imperfectus elevatur super perfectionem sensus : qua de causa nullus sensus, solus vero intellectus ad universali cognitionem potuit attingere. Habere ergo debet quidquid perfectionis est in potentissimis inferioribus, cuiusmodi est directa singularum perceptio. Observandum tamen, non omnia singularia æqualiter cognosci ab intellectu, sed præcipue naturarum, quas per proprias species cognoscunt, ac de his procedere conclusiones, quæ autem sint esse naturæ, in sequentibus dicendum erit.

9. *Solvitur objectio contra proxime resoluta, et satisfit primæ suasioni, in n. 1. — Contra nostram tamen sententiam deponitur argumentum ex Aristotele 3, de Anima, text. 10, sic scribente : Sensitiva ergo pars calidum discernit et frigidum, quorum quedam est ratio, caro : alia vero esse carnis discernit, aut separabili, aut sese habente ad seipsum, perinde ac se habet cum sese extendit linea reflexa. Ex quo loco infertur communiter singulare ab intellectu cognosci actu quasi reflexo. Sed non urgat locus : quippe Aristoteles intendit solum eundem esse intellectum, qui cognoscit singulare et universale : nam sicut eadem linea curva est, et recta, habens se tantum diversimode, ita et intellectus duo illa cognoscens. Sic exponit Philoponus, et insinuat Themistius, in paraphrasi 3, de Anima, c. 19, ad finem : quandocumque ergo Aristoteles pronuntiat intellectum esse universalium, sensum autem singularium, interpretandus erit, quod sensus cognoscit tantum singularia, intellectus vero non tantum, sed ultra singularia ad universalia quoque consendet.*

10. *Ad secundam suasionem in eodem n. 1. — Ad tertiam et quartam.* — Ad primam rationem, quæ erat secunda suasio in numero primo, dic intellectum dici et esse potentiam spiritualem abstrahentem a conditionibus materiae, non ob esse quominus possit cognoscere

res materiales cum omnibus conditionibus individuantibus, ut in Angelis patet : solumque posse inferri speciem, per quam intellectus cognoscit singularia, debere esse spiritualem, cum quo stat representare posse rem singulari, ut ostensum est. Ad tertiam suasionem postea videtur. Ad quartam, intellectus agentis abstractionem intelligi non debere productionem speciei representantis naturam communem sine conditionibus individuantibus, quas phantasmata representant, ut plerique voluerunt : sed intelligi productionem speciei spiritualis abstrahentis in suo esse a materialitate phantasmatis, sicut jam supra exposuimus. Et haec de modo cognoscendi singularia.

11. *Quarta assertio constat experientia et ratione.* — Superest jam, ut explicemus modum, quo intellectus cognoscit universalia, qua de re sit quarta conclusio. Intellectus cognoscit proprio conceptu universalia, abstracto a singularibus, seu non curando de illis. Haec constat experientia, consideramus enim hominem non considerando Petrum et Paulum. Constat ratione. Nimirum haec est vis intellectus supra sensum, ut proprias rerum quidditates cognoscere possit, quæ plane universales sunt, et communes ; quare, etc.

Dubia aliquot ex dictis resolevuntur, an singulare et universale per distinctas species cognoscantur.

DUBIUM I.

12. *Probatori conclusio in hoc dubio ostenditur.* — Ex dictis in hoc capite solvuntur quæstiones aliae incidentes. Quod ad hanc primam attinet, jam ex dictis habemus singulare cognosci per propriam speciem representantem nimirum conditiones rei individuantes : universale autem cognoscitur per speciem representantem naturam absque iis conditionibus : per suam ergo unumquodque attingitur. Probabilius tamen apparet, cum primo intellectus percipit universale, id præstare per speciem representantem rem singularem, quod probatur in hunc modum. Posito phantasmate Petri, verbi gratia, intellectus agens producit speciem Petri in intellectu possibili, habet siquidem virtutem ad illam efficiendam : estque naturale, ac universale agens non impeditum : ergo non efficit speciem hominis universalis. Posterior haec consequentia ostenditur primo : quia species Petri representare nequit hunc hominem, quin representet hominem : per

illam ergo potest homo absolute cognosci, atque adeo superflua est species alia. Secundo. Si intellectus agens duas species abstrahit, unam repräsentantem hominem, alteram vero Petrum, abstrahet similiter aliam, atque aliam animalis, viventis, cæterorumque superiorum generum, cum æqua sit distinctio omnium inter se graduum, etiam usque ad individuam differentiam: consequens autem falsum est: jam enim multiplicabuntur intelligibiles species absque necessitate: cuius ratio a priori est, quoniam in inferiori omnia superiora continentur, sive species repräsentans illud sufficiens principium est cognoscendi ista. Tertio: quia si omnium prædictorum producentur species distinctæ, posset facilime res distinctæ cognosci quantum ad omnia prædicta sua, quod tamen falsum est, cum ignorremus quam plura genera, et differentias rerum singularum. Quarto, si quis solam vidisset albedinem, non discerneret inter illam et colorem, quia ignoraret differentiam albedinis ab aliis coloribus: unde ignoraret etiam, an albedo et color modo aliquo distinguerentur: ergo signum est non fuisse productas duas species albedinis, aliam et aliam coloris. Si namque fuissent, cognosci utique possent tanquam diversa ea, quæ ab illis repräsentantur. Quinto, si intellectus agens quoties occurrit individuum omnium ejus graduum species semper imprimeret in possibilem, semper ipse possibilis plures actus simul eliceret: quia non esset ratio, cur potius hac, quam illa specie uteretur. Consequens autem absurdum est, atque ipsi etiam experientiae contrarium: ergo intellectus agens a principio imprimet tantum speciem rei singularis, per illamque possibilis attingit tam singulare ipsum, quam universalia in eo contenta.

13. *Modus cognoscendi universalia.* — Modus autem universalia cognoscendi hic esse videtur: namque dum intellectus cognoscit diversa singularia etiam ejusdem rationis, sive simul, sive successive (hoc enim parum ad rem interest) per diversas plane species ea intelligit, cum a diversis phantasmatibus fuerint abstractæ: species autem ejusmodi partim in representatione convenienti, partim differunt, quia representant diversimode contracta; intellectus ergo vim habet tum ad consideranda individua ipsa, ut talia sunt: tum etiam id, quod commune illis per species repräsentatur, quod est considerare universalia: atque hoc eodem modo cognoscit genera per convenientiam scilicet specierum.

14. *Exponitur conclusio tradita num. 12.* — Sed notandum est, nos in conclusione tantum dixisse ad primam conceptionem rei universalis non esse necessariam speciem repräsentantem universaliter et abstracte. Namque habita prima conceptione rei universalis, dubium esse potest, an ex vi illius cognitionis maneat in intellectu species repräsentans ipsum universale abstracte, atque universaliter, et eo modo, quod fuerat cognitum: quod dubium problema esse potest utrinque probabile, nam una ex parte non videtur occurrere necessitatem ponendi tales speciem, cum cujuscumque singularis propria species sufficiat, ut sufficere potuit pro prima conceptione. Ex altera vero parte, quæ probabilior appareat, potest assignari utilitas et necessitas, nempe ut intellectus possit facile, et prompte absque dependentia singularis, propriam quidditatem generis, differentiamque concipere: unde experientia videtur habere, postquam intellectus conformavit semel conceptum rei universalis, multo facilius concipere illud absque memoria alicujus singularis, quod signum est relicta esse in intellectu ipsius speciem. Confirmatur. Quia similiter supra diximus de imaginativa, licet in prima compositione rerum simplicium non utatur unica specie rei compositæ, attamen relinqui postea unicam: simile ergo erit intellectu.

Quid prius cognoscatur ab intellectu, universale ne, an singulare.

DUBIUM II.

15. *De præcedentia cognitionis inter singulare et universale.* — Quæstio secunda incidunt, atque ex dictis resolvenda est, quid prius cognoscatur ab intellectu, universale ne, an singulare. S. Thomas, et qui eum in superiori opinione de cognitione singularium reflexa sequuntur, cohærenter aiunt prius formari conceptum universalis. Idem tenet Richardus, in 2, dist. 24, quæst. 3, licet alias dicat singulare cognosci directe. Scotus, in 1, dist. 3, quæst. 2, vult speciem infimam prius cognosci, quam singulare, licet in 4, dist. 43, quæst. 3, nobiscum sentiat dari propriam speciem intelligibilem singularis materialis sensati, Durandus vero, in 2, dist. 3, quæst. 7, et Gregorius in 1, dist. 3, quæst. 3, art. 1, volunt prius concepi ab intellectu singulare, quam universale, quod est mihi probabilius, sumiturque ex dictis ac suadetur primo. Intellectus potest directe co-

gnoscere singulare, ac prima species, quæ in intellectu imprimetur, est rei singularis: ergo id, quod prius concipitur, ipsum est singulare. Patet consequentia, quia potentia id prius concipit, cuius prius recipit speciem, ut inductione constat et ratione: tunc enim est potentia constituta sufficienter in actu primo ad cognoscendum id, quod per speciem repräsentantur: ipsum ergo illico cognoscit. Secundo. Eo ipso, quod sensus cognoscit singulare, potest intellectus facillime illud cognoscere, universale vero non ita facile, siquidem prius requiritur cognitionis singularium, et convenientia illorum, ut ab illis abstrahatur natura communis: ergo prius concipitur singulare, quam universale. Confirmatur: nam rudes, quia unicum vident solem, conceptum Solis in communi non forment, sed illius tantum quem vident, ut quisque etiam apud se compertum habebit, antequam hasce abstractiones noverit: ergo formatur prius conceptus hujus Solis, quam Solis in communi, ille autem conceptus apud intellectum est, cum ridiculum sit existimare rusticos homines nunquam intellectu solem concipere, cum circa illum utrumque ratiocinetur, etc. Tertio cognitionis nostra a sensu incipit: ergo quod facilius sensu percipitur, facilius etiam concipitur intellectu, si id alioquin non repugnet: ergo, etc. Quæ sane ratio est Aristotelis 1, Posteriorum, cap. 2, ubi ait notiora nobis ea esse, quæ sunt sensui proximi, talia vero sunt singularia: ubi de singularibus in rigore loquitur, sicut olim eo loco expusimus.

16. Notandum porro hanc doctrinam minime contradicere iis, quæ 1, physicorum traduntur, universaliora esse priora cognitione minus universalibus, ibi enim comparatio fit universalium inter se, hic vero universalium ad singularia. Unde si singularia quoque inter se comparemus, quæ magis communia sunt, facilius cognoscuntur, ut ibidem etiam docimus: dici etiam potest, cum Aristoteles scribit universaliora esse cognitione priora, intelligi ordine doctrinæ, quoniam in qualibet scientia præmittuntur, quæ communia sunt, ne postea inepta fiat repetitio dictorum: non tamen intelligitur absolute particularia non posse, quantum est de se, prius cognosci. Neque contra hanc resolutionem ulla restant argumenta, quæ difficultatem habeant.

An cognitionis universalium possit sensu competere.

DUBIUM III.

17. *Resolutio negativa.* — *Objectio prima contra resolutionem.* — *Secunda.* — *Tertia.* — Dubium hoc similiter resolvitur ex dictis negative juxta communem doctrinam Aristotelis 1, Phys., text. 49, et alibi non raro, D. Thomæ, 1 part., q. 12, art. 4, et aliorum, dicendum enim est soli intellectui id convenire, sensus enim non cognoscunt rem, nisi inducunt accidentibus, nec pervadunt ad nudam rei quiditatem, universale autem a conditionibus偶然ibus liberum est: et ideo ejus cognitionis est immaterialis, quia scilicet abstrahat ab omnibus conditionibus materiæ, ac præterea non fit sine aliquo discurso et ratiocinatione. Oppones primo. Objecta sensuum sunt universalia, verbi gratia, color absolute, non hic, aut ille primario, sed unaquaque potentia cognoscit suum objectum: cognoscit ergo sensus res communes. Secundo visus a longe non discernit determinate hunc, vel illum hominem, sed aliquem: aliquis autem homo communius quipiam est, quam hic homo: ergo, etc. Tertio, quia in sensu dari potest abstractio, percipit enim oculus in pomo colorem abstrahendo a sapore et odore, cum eos non attingat: ergo et abstractio universalis dari poterit in sensibus.

18. *Ad primum.* — *Ad secundum.* — *Ad tertium.* — Ad primum respondetur ex S. Thoma 1, 2, quæst. 29, art. 6, objectum sensus esse quidem universale, non secundæ intentionis, sed præmissæ, id est, naturam communem in multis individuis contentam: hujusmodi autem universale non attingi a sensu in sua universalitate, sed particulariter contractum: sic objectum visus est lucidum absolute, quia quidquid videtur, luce perfunditur, exercite vero nunquam conspicitur color in communi, sed hic, vel ille color determinate. Unde talis determinatio, seu contractio objecti sensibilis est veluti necessaria conditio, ut sentiri possit, natura autem communis, quasi ratio formalis objecti sensibilis, et ideo Aristoteles 2, Posteriorum, scripsit sensum esse universalis, sentire vero singularis. Ad secundum respondetur oculum cernere singulare determinatum, hanc scilicet rem coloratam, vel figuratam, quiescentem, vel motam, etc. Dubitatio vero ipsa, an sit Petrus, an potius Paulus, etc., ut ego existimo